

2025
ECONOMICS

Full Marks : 80
(Part-A = 40 + Part-B = 40)

Pass Marks : 24

Time : Three hours

***The figures in the margin indicate full marks
for the questions.***

PART-A (ক - অংশ)

For New Course

Q. No. 1 carries 1 mark each (any four)	$1 \times 4 = 4$
Q. No. 2 carries 2 marks each (any five)	$2 \times 5 = 10$
Q. No. 3 carries 3 marks each (any two)	$3 \times 2 = 6$
Q. No. 4 carries 6 marks each (any two)	$6 \times 2 = 12$
Q. No. 5 carries 8 marks each (any one)	$8 \times 1 = 8$
Total = 40	

PART-B (খ - অংশ)

For New Course

Q. No. 6 carries 1 mark each (any four)	$1 \times 4 = 4$
Q. No. 7 carries 2 marks each (any five)	$2 \times 5 = 10$
Q. No. 8 carries 3 marks each (any two)	$3 \times 2 = 6$
Q. No. 9 carries 6 marks each (any two)	$6 \times 2 = 12$
Q. No. 10 carries 8 marks each (any one)	$8 \times 1 = 8$
Total = 40	

PART-A / ক-অংশ / ক-অংশ / ক-বাহাগো

(Introductory Macroeconomics)

(সমষ্টিবাদী অর্থবিজ্ঞান পরিচয়)

(সমষ্টিবাদী অর্থবিজ্ঞান পরিচয়)

(থুবুর সাংখ্যান্থিনি সিনাযথি)

1. Give short answers to **any four** of the following questions :

1×4=4

তলৰ যিকোনো চাৰিটা প্ৰশ্নৰ চমু উত্তৰ দিয়া :

নীচের যে-কোনো চারটি প্রশ্নের সংক্ষিপ্ত উত্তর দাও :

गाहायनि जायखिजाया मोनब्रै सोंनायनि सुंद' फिननाय हो :

- (i) Who is known as the father of Macroeconomics ?

সমষ্টিবাদী অর্থবিজ্ঞানৰ পিতৃ বুলি কাক জনা যায়?

সমষ্টিবাদী অর্থবিজ্ঞানের জনক বলে কে পরিচিত?

থুবুর সাংখ্যান্থিনি बिफा होनना सोरखौ मिथिनाय जायो ?

(ii) What are the *two* sectors studied in 'two-sector economy' ?

‘দ্বিখণ্ডবিশিষ্ট অর্থনীতি’ৰ অধ্যয়নত কোন দুটা খণ্ডৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হয়?

‘দ্বিখণ্ডবিশিষ্ট অর্থনীতি’ৰ অধ্যয়নে কোন দুটি খণ্ডৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হয়?

‘गनै खोन्दो गोनां रांखान्थि’नि फरायसंनायाव माबे मोननै खोन्दोनि सोमोन्दै सावरायनाय जायो?

(iii) Write the full form of FRBM Act, 2003.

FRBM আইন, ২০০৩ ৰ সম্পূৰ্ণ ৰূপ লিখা।

FRBM আইন, ২০০৩-এৰ সম্পূৰ্ণ ৰূপ লেখো।

FRBM আয়েন, 2003 नि आबुं महरखौ लिर।

(iv) "Voluntary unemployment can exist in an economy with full employment equilibrium." Write whether this statement is correct or incorrect.

“পূৰ্ণ নিযুক্তিৰ ভাৰসাম্য অৱস্থাত থকা অর্থনীতি এখনত ইচ্ছাকৃত নিবনুৱা থাকিব পাৰে।”
উক্তিটো শুদ্ধ নে অশুদ্ধ লিখা।

“পূৰ্ণ নিযুক্তিৰ ভাৰসাম্য অৱস্থায় থকা একটি অর্থনীতিতে ইচ্ছাকৃত বেকাৰ থাকতে
পাৰে।” উক্তিটি শুদ্ধ না অশুদ্ধ লেখো।

“आबुं थिसननाय गोरोबथाइ थासारियाव थानाय रांखान्थि मोनसेआवं गाव गोसो जानाय
दां गैयि थानो हागौ।” बुंथिनाया गेबेंना गोरोन्थि लिर।

(v) In which year the 'Breeton Woods' Conference of the United Nations was held ?

ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ 'ব্ৰিটন উডচ্' অধিবেশনখন কোন চনত অনুষ্ঠিত হৈছিল ?

ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ 'ব্ৰিটন উড্‌স্' অধিবেশনটি কোন্ সালে অনুষ্ঠিত হয়েছিল ?

জথাই হাযুনি 'ব্ৰিটন উডস' জথুম্মাখৌ মাৰে মাযথাইয়াব খুঁনায জাদোঁমোন ?

(vi) When the level of effective demand is attained ?

সক্ৰিয় চাহিদাৰ স্তৰ কেতিয়া প্ৰাপ্ত হয় ?

সক্ৰিয় চাহিদাৰ স্তৰ কখন অৰ্জিত হয় ?

गोहोम गोनां बिनायनि खलब माल्ला मोननो हायो ?

(vii) $NNP_{FC} = NNP_{MP} - \underline{\hspace{2cm}}$. (Fill in the blank)

উপাদান ব্যয়ত $NNP =$ বজাৰ দৰত $NNP - \underline{\hspace{2cm}}$ । (খালী ঠাই পূৰ কৰা)

উপাদান ব্যয়ে $NNP =$ বাজাৰ দৰে $NNP - \underline{\hspace{2cm}}$ । (শূন্যস্থান পূৰ্ণ কৰো)

दिहुनथाइ आयाव $NNP =$ बाजार बेसेनाव $NNP - \underline{\hspace{2cm}}$ ।

(लांदां जायगा आबुं खालाम)

2. Answer **any five** of the following questions :

2×5=10

তলৰ যিকোনো পাঁচটা প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিয়া :

নিম্নোক্ত যে-কোনো পাঁচটি প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দাও :

गाहायनि जायखिजाया मोनबा सौनायनि फिननाय हो :

(i) Write *two* differences between direct tax and indirect tax.

প্ৰত্যক্ষ কৰ আৰু পৰোক্ষ কৰৰ দুটা পাৰ্থক্য লিখা।

প্ৰত্যক্ষ কৰ এবং পৰোক্ষ কৰৰ দুটি পাৰ্থক্য লেখো।

थोंजों खाजेना आरो खेंसालिया खाजोनानि मोननै फाराग लिर।

(ii) What do you understand by 'paradox of thrift' ?

‘মিতব্যয়িতাৰ সাঁথৰ’ বুলিলে কি বুজা?

‘মিতব্যয়িতাৰ আপাতবিরোধী সত্য’ বলতে কী বোঝো?

‘मुलाम्फानि पारादक्स’ बुझोस्ला मा बुजियो?

(iii) Write *one* similarity and *one* difference between capital goods and intermediate goods.

মূলধনী দ্ৰব্য আৰু মধ্যবৰ্তী দ্ৰব্যৰ এটা সাদৃশ্য আৰু এটা পাৰ্থক্য লিখা।

মূলধনী দ্রব্য এবং মধ্যবর্তী দ্রব্যের একটি সাদৃশ্য এবং একটি পার্থক্য লেখো।

ফুন্জি বেসাদ আরো গেজের খলবনি বেসাদনি মোনসে মहरसे আরো মোनसे फाराग लिर।

- (iv) Explain the concept of ex-ante investment and ex-post investment.

প্রত্যাশিত বিনিয়োগ আৰু শেহান্ত বিনিয়োগ ধাৰণা দুটা বুজাই লিখা।

প্রত্যাশিত বিনিয়োগ এবং শেষ বিনিয়োগ ধারণা দুটি ব্যাখ্যা কৰো।

सानग्रीखानाय खाथायनाय आरो मोनखांखानाय खाथायनाय सानदांथि मोनैखौ बुजायना लिर।

- (v) What are sources of supply of foreign currency in an economy ?

অর্থনীতি এখনত বিদেশী মুদ্রাৰ যোগানৰ উৎসসমূহ কি কি ?

একটি অর্থনীতিতে বিদেশী মুদ্রার জোগানের উৎসসমূহ কী কী ?

रांखान्थि मोनसेयाव गुबुन हादोरारि रांखावरिनि जगायनायनि फुंखाफोरा मा मा ?

- (vi) Differentiate between revenue expenditure and capital expenditure.

ৰাজহ ব্যয় আৰু মূলধনী ব্যয়ৰ মাজত পার্থক্য দেখুওৱা।

রাজস্ব ব্যয় এবং মূলধনী ব্যয়ের মধ্যে পার্থক্য দেখাও।

आय खरसा आरो फुन्जि खरसानि गेजेराव फाराग दिन्थि।

(vii) What do you understand by devaluation of domestic currency ? Write with an example.

দেশীয় মুদ্রাৰ অৱমূল্যায়ন বুলিলে কি বুজা? উদাহৰণসহ লিখা।

দেশীয় মুদ্রাৰ অৱমূল্যায়ন বলতে की बोझो? उदाहरणसह लेखो।

हादोरारि रांखावरिनि बेसेन खमायनाय बुडोब्ला मा बुजियो? बिदिन्थिजों लि।

3. Answer **any two** of the following questions :

3×2=6

তলৰ যিকোনো দুটা প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিয়া :

নীচের যে-কোনো দুটি প্রশ্নের উত্তর দাও :

गाहायनि जायखिजाया मोननै सोनायनि फिननाय हो :

(i) In an economy marginal propensity to save is 0.5. What will be the increase in income if there is a new investment of Rs. 600 crores ?

অৰ্থনীতি এখনৰ প্ৰান্তিক সঞ্চয় প্ৰৱণতা হৈছে 0.5। এনে ক্ষেত্ৰত 600 কোটি টকাৰ নতুন বিনিয়োগে অৰ্থনীতিত কিমান পৰিমাণৰ নতুন আয়ৰ সৃষ্টি কৰিব?

একটি অৰ্থনীতিৰ প্ৰান্তিক সঞ্চয় প্ৰৱণতা হল 0.5। একে প ক্ষেত্ৰে 600 কোটি টকাৰ নতুন বিনিয়োগ অৰ্থনীতিতে কত পৰিমাণ নতুন আয়ৰ সৃষ্টি কৰবে?

रांखान्थि मोनसेनि रुगुडारि थिनो गोसो जानाया जादों 0.5। बे बेलायाव 600 कौटि रानि गोदान खाथायनाया रांखान्थियाव बेसेबां बिबांनि गोदान आय सोरजिगोन ?

(ii) What is fiscal policy ? Write its *two* objectives ? 1+2=3

ৰাজকোষীয় নীতি কি? ইয়াৰ দুটি উদ্দেশ্য লিখা।

ৰাজস্ব নীতি কী? এর দুটি উদ্দেশ্য লেখো।

राज्यारि मावसोलोआ मा ? बेनि मोननै थांखि लिर।

(iii) How financial deficits can be reduced ? Explain briefly.

বিত্তীয় ঘাটি কেনেকৈ দূৰ কৰিব পাৰি? চমুকৈ বৰ্ণনা কৰা।

আর্থিক ঘাটতি কীভাবে দূর করা যেতে পারে? সংক্ষেপে ব্যাখ্যা কৰো।

रां-राहायारि आंखालख्रौ माबोरै गैया खालामनो हायो ? सुंद 'थै' बेखेव।

(iv) In the context of national income accounting, analyse the concept of planned and unplanned change in inventories with a hypothetical example.

জাতীয় আয় গণনাৰ প্ৰসংগত পূৰ্ববৰ্তী দ্ৰব্যৰ পৰিকল্পিত আৰু অপৰিকল্পিত পৰিবৰ্তনৰ ধাৰণা কাল্পনিক উদাহৰণ এটাৰ সহায়ত বুজাই লিখা।

জাতীয় আয় গণনাৰ প্ৰসঙ্গে পূৰ্ববৰ্তী দ্ৰব্যৰ পৰিকল্পিত এবং অপৰিকল্পিত পৰিবৰ্তনৰ ধাৰণা একটি কাল্পনিক উদাহৰণেৰ সাহায্যে বুঝিয়ে লেখো।

हायुडारि आय सानरिखिनायनि लोब्बायाव उननि बेसादनि बिथांखि आरो बिथांखि नडि सोलायनायनि सानदांथि सान मोन्दांथि बिदिन्थि मोनसेनि हेफाजाबाव बुजायना लिर।

4. Answer **any two** of the following questions :

6×2=12

তলৰ যিকোনো দুটা প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিয়া :

নীচের যে-কোনো দুটি প্রশ্নের উত্তর দাও :

गाहायनि जायखिजाया मोननै सोंनायनि फिननाय हो :

(i) What is balance of payment ? Explain its components.

1+5=6

পৰিশোধৰ সমতা কি? ইয়াৰ উপাদানসমূহ ব্যাখ্যা কৰা।

পৰিশোধৰ সমতা কী? এর উপাদানসমূহ ব্যাখ্যা কৰো।

रांहोनायनि समानथाया मा ? बेनि जथाइफोरखौ बेखेव ।

(ii) Explain the process of credit creation by commercial banks.

What is money multiplier ?

5+1=6

বাণিজ্যিক বেংকৰ ঋণ সৃষ্টিৰ প্ৰক্ৰিয়া ব্যাখ্যা কৰা। মুদ্রা গুণক কি?

বাণিজ্যিক ব্যাংকৰ ঋণ সৃষ্টিৰ প্ৰক্ৰিয়া ব্যাখ্যা কৰো। মুদ্রা গুণক কী?

फालांगियारि रांख 'नि दाहार सोरजिनायनि फारिखान्थि बेखेव । रां गुन बांहोग्राया मा ?

(iii) What is aggregate demand ? Write about its components.

1+5=6

সামগ্রিক চাহিদা কি ? ইয়াৰ উপাদানসমূহৰ বিষয়ে লিখা।

সামগ্রিক চাহিদা কী ? এর উপাদানসমূহের বিষয়ে লেখো।

गासै बिनाया मा ? बेनि जथाइफोरनि सोमोन्दै लिर।

(iv) Is GDP an indicator of welfare of a nation ? Justify your answer.

GDP দেশ এখনৰ কল্যাণৰ নিৰ্দেশক হয়নে ? তোমাৰ উত্তৰৰ যুক্তিযুক্ততা আগবঢ়োৱা।

GDP কি একটি দেশের কল্যাণের নির্দেশক হয় ? তোমার উত্তরের যুক্তি দাও।

GDP आ हादोर गंसेनि गोजोननि दिन्थिसारग्रा नंगौ ना ? नौनि फिननायनि जुक्ति गोनां हो।

5. Answer **any one** of the following questions :

8×1=8

তলৰ যিকোনো এটা প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিয়া :

नीचेर ये-कोनो एकटि प्रश्नेर उत्तर दाओ :

गाहायनि जायखिजाया मोनसे सोनायनि फिननाय हो :

(i) What is value addition ? Explain the value-added method of calculating national income. Write an important merit of this method.

1+6+1=8

মূল্য সংযোজন কি? জাতীয় আয় গণনাৰ মূল্য সংযোজন পদ্ধতি ব্যাখ্যা কৰা। এই পদ্ধতিৰ এটা মূল সুবিধা লিখা।

মূল্য সংযোজন কী? জাতীয় আয় গণনাৰ মূল্য সংযোজন পদ্ধতিটি ব্যাখ্যা কৰো। এই পদ্ধতিৰ একটা প্রধান সুবিধা লেখো।

বেসেন দাজাবদেৰনায়া মা? হাযুডাৰি আয় হিসাব খালামনাযনি বেসেন দাজাবদেৰনায মাৱখান্থিখৌ বেখেৱ। বে আদৰনি মোনসে গোনাংথার খাবু লির।

- (ii) Write about the quantitative and qualitative measures used by the central bank to regulate money supply in an economy.

কেন্দ্ৰীয় বেংকে অর্থনীতিত মুদ্রাৰ যোগান নিয়ন্ত্ৰণ কৰিবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা পৰিমাণবাচক আৰু গুণবাচক আহিলাসমূহৰ বিষয়ে লিখা।

অর্থনীতিতে মুদ্রাৰ জোগান নিয়ন্ত্ৰণ কৰাৰ জন্য কেন্দ্ৰীয় ব্যাংক দ্বাৰা ব্যবহৃত পরিমাণবাচক এবং গুণবাচক পরিমাপসমূহৰ বিষয়ে লেখো।

মিৰুৱাৰি সংখ 'আ সংখান্থিয়াৱ সংখাৱরি জগায়নায সামলায়নো থাৱায় বাহায়ায় বিৰাডাৰি আরো গুনআরি জখা সুনাযফোরনি সোমোন্দৈ লির।

(iii) Explain the working of investment multiplier with example.

What is backward working of investment multiplier ?

$$7+1=8$$

বিনিয়োগ গুণকৰ কাৰ্যপ্ৰক্ৰিয়া উদাহৰণসহ ব্যাখ্যা কৰা। বিনিয়োগ গুণকৰ পশ্চাদ্ৰুখী
ক্ৰিয়া কি?

বিনিয়োগ গুণকৰ কাৰ্যপ্ৰক্ৰিয়া উদাহৰণসহ ব্যাখ্যা কৰো। বিনিয়োগ গুণকৰ পশ্চাদ্ৰুখী
ক্ৰিয়া কী?

খাৰ্থায়নায গুনহোগ্ৰানি মাৱনায ফাৰিখান্ধিখৌ ৰিদিন্দিজোঁ ৰেখেব। খাৰ্থায়নায গুনহোগ্ৰানি
উনমোখাডাৰি জাথাইয়া মা?

(Indian Economic Development)

(ভাৰতৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়ন)

(ভাৰতের অর্থনৈতিক উন্নয়ন)

(भारतआरि रांखान्थि दावगानाय)

6. Give short answer to **any four** of the following questions :

1×4=4

তলৰ যিকোনো চাৰিটা প্ৰশ্নৰ চমু উত্তৰ দিয়া :

নীচের যে-কোনো চারটি প্রশ্নের সংক্ষিপ্ত উত্তর দাও :

गाहायनि जायखिजाया मोनरौ सौनायनि सुंद' फिननाय हो :

(i) What is 'marketable surplus' in the context of agricultural production ?

কৃষি উৎপাদনৰ ক্ষেত্ৰত 'বিক্ৰীযোগ্য উদ্বৃত্ত' কি ?

কৃষিজ উৎপাদনের ক্ষেত্রে 'বিক্রয়যোগ্য উদ্বৃত্ত' কী ?

आबाद दिहनायनि बेलायाव 'फाननायाव बाग्ला' या मा ?

(ii) Write the full form of NCERT.

NCERT ৰ সম্পূৰ্ণ ৰূপ লিখা।

NCERT-এৰ সম্পূৰ্ণ ৰূপ লেখো।

NCERT-নি আৰু মহৰত্ৰী লিৰ।

(iii) Which Indian company bought the English tea company 'Tetley' in 2000 ?

কোনটো ভাৰতীয় কোম্পানীয়ে 2000 চনত ইংলেণ্ডৰ চাহ কোম্পানী 'Tetley (ট্টেলী)' ক্ৰয় কৰিছিল?

কোন ভাৰতীয় কোম্পানী 2000 সালে ইংলেণ্ডৰ চাহ কোম্পানী 'Tetley (ট্টেলী)' ক্ৰয় কৰিছিল?

মানে ভাৰতআৰি কোম্পানীয়া 2000 মাযথাইয়াব ইংলেণ্ডনি সাহা কোম্পানী 'Tetley (ট্টেলী)' বায়দোঁমোন?

(iv) The owner of a saloon is a regular salaried/self-employed/casual wage labourer. (Choose the correct option)

এখন চেলুনৰ স্বত্বাধিকাৰী জন হৈছে নিয়মীয়া বেতনভোগী/স্বনিয়োজিত/নৈমিত্তিক শ্ৰেণীৰ শ্ৰমিক।
(শুদ্ধ বিকল্প বিচাৰ কৰা)

একজন সেলুনের স্বত্বাধিকারী হলেন নিয়মিত বেতনভোগী/স্বনিয়োজিত/নৈমিত্তিক শ্রেণীর শ্রমিক।
(শুদ্ধ বিকল্পটি বেছে নাও)

গংসে সেলুননি বিগোমায়া জাদোঁ বেথন মোনবায় থায়া/গাবআরি থিসননায়/নাংল 'ব থাখোনি মাওদাংসা।
(গেবোঁ বাসিস্তায়া সায়াব্র')

(v) What is India's ranking in terms of Human Development Index, 2023-24 ?

2023-24 ত মানব উন্নয়ন সূচকৰ ক্ষেত্ৰত ভাৰতৰ স্থান কিমান?

2023-24-এ মানব উন্নয়ন সূচকের ক্ষেত্রে ভারতের স্থান কত?

2023-24 আব সুবুঁ জৌগানায় ফারিনি বেলায়াব ভারতনি জায়গায় মা?

(vi) Agriculture/Industry/Services sector is the largest contributor to the National Income of India at present.

(Choose the correct option)

বর্তমান সময়ত ভাৰতৰ জাতীয় আয়লৈ কৃষি/উদ্যোগ/সেৱা খণ্ডই সৰ্বাধিক বৰঙণি যোগায়।
(শুদ্ধ বিকল্প বিচাৰ কৰা)

বর্তমান সময়ে ভারতের জাতীয় আয়ে কৃষি/শিল্প/সেবা খণ্ডেরই সর্বাধিক অবদান রয়েছে।
(শুদ্ধ বিকল্পটি বেছে নাও)

आथिखाल समाव भारतनि हायुडारि आयसिम आबाद/दारिमिन/सिबिथाइ खोन्दोआ
बयनिखुइ बांसिन बिहोमा होयो। (गेबें बासिस्लाय सायख')

7. Answer **any five** of the following questions :

2×5=10

তলৰ যিকোনো পাঁচটা প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিয়া :

নীচৰ যিকোনো পাঁচটি প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দাও :

गाहायनि जायखिजाया सोंनायनि फिननाय हो :

(i) Write *two* causes of slow economic growth and re-emergence of poverty in Pakistan.

পাকিস্তানৰ মন্থৰ অৰ্থনৈতিক বৃদ্ধি আৰু দৰিদ্ৰতাৰ পুনৰ উত্থানৰ দুটা কাৰণ লিখা।

পাকিস্তানৰ মন্থৰ অৰ্থনৈতিক বৃদ্ধি এবং দারিদ্রতার পুনঃউত্থানের দুটি কারণ লেখো।

पाकिस्थाननि लासै. रांखान्थि बांनाय आरो निखावरिनि हांखोआ फिन जरुरि जानायनि
मोनै जाहोन लिर।

(ii) Classify the following into renewable and non-renewable resources :

তলত দিয়াবোৰক নবীকৰণযোগ্য আৰু অনবীকৰণযোগ্য সম্পদত শ্ৰেণীবিভাজন কৰা :

নিম্নোক্তগুলিকে নবীকৰণযোগ্য এবং অনবীকৰণযোগ্য সম্পদে শ্ৰেণীবিভাজন কৰো :

गाहायाव होनायफोरखौ फोदानजाफिननाय आरो फोदानफिनजायि सम्पदआव थाखो बाहागो
खालाम :

(a) Tree

গছ

গাছ

বিফাং

(b) Coal

কয়লা

কয়লা

খৈলা

(c) Iron ore

লোৰ আকৰ

লৌহ আকৰিক

সোৱ ফেৰক্সোনা

(d) Sea fish

সাগৰীয় মাছ

সাগৰীয় মাছ (সামুদ্ৰিক মাছ)

লৈথোআৰি না

(iii) Write *two* benefits of formal sector employment.

আনুষ্ঠানিক খণ্ডৰ নিযুক্তিৰ দুটা সুবিধা লিখা।

আনুষ্ঠানিক খণ্ডৰ নিযুক্তিৰ দুটি সুবিধা লেখো।

নেমআৰি খোন্দোনি থিসননাযনি মোননৈ মুলাম্ফা (খাৰু) লিৰ।

(iv) What do you understand by outsourcing ? Write with an example.

বহিঃউৎস গ্রহণ বুলিলে কি বুজা ? উদাহরণসহ লিখা।

বহিঃউৎস গ্রহণ বলতে কী বোঝা ? উদাহরণসহ লেখো।

बायजोफुंखा नाजावनाय बुडोब्ला मा बुजियो ? बिदिन्थिजो लिर।

(v) What are the types of economic system ? Which economic system did India adopt after independence ? 1+1=2

অর্থনৈতিক ব্যবস্থার প্রকার কেইটা কি কি ? স্বাধীনতার পিছত ভারতে কোনটো অর্থনৈতিক ব্যবস্থা গ্রহণ করিছিল ?

অর্থনৈতিক ব্যবস্থার প্রকারগুলি কী কী ? স্বাধীনতার পরে ভারত কোন্ অর্থনৈতিক ব্যবস্থাটি গ্রহণ করেছিল ?

रांखान्थियारि खान्थिफोरनि रोखोमफोरा मा मा ? उदांसिनि उनाव भारतआ माबे रांखान्थि खान्थिखौ आजावदोंमोन ?

(vi) Write *two* important achievements of India's education sector.

ভাৰতৰ শিক্ষা খণ্ডৰ দুটা উল্লেখযোগ্য সফলতা লিখা।

ভাৰতৰ শিক্ষা খণ্ডৰ দুটা উল্লেখযোগ্য সফলতা লেখো।

भारतनि सोलौंथाइ खोन्दोनि मोननै मख्र जाथाव जाकुंसारनाय लिर।

(vii) What are the aspects included in 'agricultural marketing' process ?

'কৃষি বিপণন' প্রক্রিয়াত কি কি দিশ অন্তৰ্ভুক্ত হয়?

'কৃষি বিপণন' প্রক্রিয়াতে কী কী দিক অন্তৰ্ভুক্ত হয়?

'आबादारि हाथाइ' फारिखान्थियाव मा मा दिग सोसननाय जायो?

8. Answer **any two** of the following questions :

3×2=6

তলৰ যিকোনো দুটা প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিয়া :

নীচের যে-কোনো দুটি প্রশ্নের উত্তর দাও :

गाहायनि जायखिजाया मोननै सोनायनि फिननाय हो :

(i) When did the Central Pollution Control Board of India was established ? Write *two* functions of this board. 1+2=3

ভাৰতবৰ্ষত কেন্দ্ৰীয় প্ৰদূষণ নিয়ন্ত্ৰণ পৰিষদ কেতিয়া গঠন কৰা হৈছিল? এই পৰিষদৰ দুটা কাৰ্য্য লিখা।

ভাৰতবৰ্ষে কেন্দ্ৰীয় দূষণ নিয়ন্ত্ৰণ পৰ্যদ কৰে গঠন কৰা হৈছিল? এই পৰ্যদেৰ দুটি কাৰ্য লেখো।

भारतआव मिरु गिज्जा जानाय होबथाग्रा आफादखौ माल्ला दानाय जादोंमोन ? बे आफादनि मोननै खामानि लिर।

(ii) Match the left and right hand side of the following table :

তলৰ তালিকাৰ বাওঁপক্ষ আৰু সোঁপক্ষ মিলোৱা :

নীচৰ তালিকাৰ বামদিক এবং ডানদিক মেলাও :

गाहायनि थख 'लाइनि आगसि फारसेखौ आगदा फारसेजौ गोरोबहो :

1. Prime Minister

প্রধানমন্ত্রী

প্রধানমন্ত্রী

गाहाइ मन्त्रि

A. Seeds that give large proportion of
outputs

অধিক অনুপাতত উৎপাদন কৰিব পৰা বীজ

অধিক অনুপাতে উৎপাদন করতে পাৰা বীজ

गोर्बा रुजुथाइयाव दिहुननो हानाय जोलै

2. Gross Domestic Product

মুঠ দেশীয় উৎপাদন

মোট দেশীয় উৎপাদন

जथाइ नखर दिहुनथाइ

B. Quantity of goods that can be
imported

আমদানি কৰিব পৰা সামগ্ৰীৰ পৰিমাণ

আমদানি করতে পাৰা সামগ্ৰীৰ পৰিমাণ

लाबोनो हानाय बेसादिनि बिबां

3. Quota

কোটা

কোটা

কবচা

C. Chairperson of the Planning
Commission

পৰিকল্পনা আয়োগৰ অধ্যক্ষ

পৰিকল্পনা আয়োগেৰ অধ্যক্ষ

বিখাখি আয় 'গনি আফাদগিৰি

4. Land reform measures

ভূমি সংস্কাৰ ব্যৱস্থাবলী

ভূমি সংস্কাৰ ব্যৱস্থাবলী

হা সোদানায রাহা

D. The money value of all the final
goods and services produced
within the economy in one year

এক অৰ্থব্যৱস্থাত এটা নিৰ্দিষ্ট বছৰত উৎপাদিত
সকলো অন্তিম ব্যৱহাৰযোগ্য সামগ্ৰী আৰু সেৱাৰ
মুদ্ৰা মূল্য

এক অৰ্থব্যৱস্থায় একটি নিৰ্দিষ্ট বছৰে উৎপাদিত
সকল অন্তিম ব্যৱহাৰযোগ্য সামগ্ৰী এবং সেৱাৰ
মুদ্ৰা মূল্য

মোনসে রাংখান্খিয়াব মোনসে থি বোসোৱাব দিহুনজানায
গাসৈ জোবথা বাহাযজাথাব বেসাদ আরো সেৱানি
রাংআৰি মান।

3. Quota

কোটা

কোটা

কবচা

C. Chairperson of the Planning
Commission

পৰিকল্পনা আয়োগৰ অধ্যক্ষ

পৰিকল্পনা আয়োগৰ অধ্যক্ষ

বিখাখি আয় 'গনি আফাদগিৰি

4. Land reform measures

ভূমি সংস্কাৰ ব্যৱস্থাবলী

ভূমি সংস্কাৰ ব্যৱস্থাবলী

হা সোদানায় রাহা

D. The money value of all the final
goods and services produced
within the economy in one year

এক অৰ্থব্যৱস্থাত এটা নিৰ্দিষ্ট বছৰত উৎপাদিত
সকলো অন্তিম ব্যৱহাৰযোগ্য সামগ্ৰী আৰু সেৱাৰ
মুদ্রা মূল্য

এক অৰ্থব্যৱস্থায় একটি নিৰ্দিষ্ট বছৰে উৎপাদিত
সকল অন্তিম ব্যৱহাৰযোগ্য সামগ্ৰী এবং সেৱাৰ
মুদ্রা মূল্য

মোনসে রাংখান্খিয়াব মোনসে থি বোসোৱাব দিহুনজানায়
গাসৈ জোবথা বাহাযজাথাব বেসাদ আরো সেৱানি
রাংআৰি মান।

5. HYV seeds

উচ্চ উৎপাদনক্ষম বীজ

উচ্চ উৎপাদনক্ষম বীজ

गोबां सोमजिहोनाय जोले

E. Improvements in the field of
agriculture to increase its
productivity

উৎপাদনশীলতা বৃদ্ধির বাবে কৃষি খণ্ডে সাধন করা
উন্নতি

উৎপাদনশীলতা বৃদ্ধির জন্য কৃষিখণ্ডে সাধন করা
উন্নতি

दिहुनथाइ बांहोनायनि थाखाय आबाद बिथिंआव
लाबोनाय दावगानाय

6. Subsidy

ৰাজসাহায্য

ভর্তুকি

रेहाय मदद

F. The monetary assistance given by
government for production
activities

উৎপাদন কার্যের বাবে চৰকাৰে দিয়া মুদ্রা সাহায্য

উৎপাদন কার্যের জন্য সরকারের দেওয়া মুদ্রা
সাহায্য

दिहुननाय खामानिनि थाखाय सरकारा होनाय रां
मदद

(iii) Who is a worker ? Are the following workers — a beggar, a thief, a smuggler and a gambler ? Why ? 1+2=3

শ্রমিক কাক বোলে ? ভিক্ষাৰী, চোৰ, চোৰাং কাৰবাৰী, জুৱাৰী — এইসকল শ্রমিক হয়নে ? কাৰণ দৰ্শোৱা।

শ্রমিক কাকে বলে ? ভিক্ষুক, চোর, চোৱাকারবাৰী, জুয়াৰী — এৱা কি শ্রমিক ? কাৰণ দেখাও।

খামানি মাৱগ্ৰা সোৱখৌ বুড়ো ? বিৰায়াৰি, সিখাব, সিখাবৈ ফালাংগি খালামগ্ৰা, জুৱাৰি-বেসোৱো খামানি মাৱগ্ৰানা ? জাহোন দিন্থি।

(iv) Explain the 'great leap forward campaign' of China as initiated in 1958.

1958 চনত চীনত গ্ৰহণ কৰা 'সন্মুখলৈ বৃহৎ জাপ অভিযান' চমুকৈ ব্যাখ্যা কৰা।

1958 সালে চীনেৰ গ্ৰহণ কৰা 'সন্মুখে বৃহৎ অগ্ৰগতি অভিযান' সংক্ষেপে ব্যাখ্যা কৰো।

1958 মাযথাইয়াব চীনাৱ আজাবনায 'great leap forward জাৱৰিখানায' নি সুন্দ'যৈ বেখেৱ।

9. Answer **any two** of the following questions :

6×2=12

তলৰ যিকোনো দুটা প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিয়া :

নীচৰ যে-কোনো দুটি প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দাও :

गाहायनि जायखिजाया मोननै सोनायनि फिननाय हो :

(i) Write a note on the development path of India, China and Pakistan.

ভাৰত, চীন আৰু পাকিস্তানৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়ন পৰিক্ৰমাৰ বিষয়ে এটা টোকা লিখা।

ভাৰত, চীন এবং পাকিস্তানের অর্থনৈতিক উন্নয়ন পরিক্রমার বিষয়ে একটি টীকা লেখো।

भारत, चीन, आरु पाकिस्थाननि रांख्रान्थि जौगानाय लामानि सोमोन्दै रेबसुं लिंर।

(ii) Write *two* differences between human capital and physical capital. Discuss the sources of human capital formation.

2+4=6

মানৱ মূলধন আৰু ভৌতিক মূলধনৰ দুটা পাৰ্থক্য লিখা। মানৱ মূলধন গঠনৰ উৎসসমূহ আলোচনা কৰা।

মানব মূলধন এবং ভৌতিক মূলধনের দুটি পার্থক্য লেখো। মানব মূলধন গঠনের উৎসসমূহ আলোচনা করো।

सुबुं फुन्जि आरो महारि फुन्जिनि मोननै फाराग लिर। सुबुं फुन्जि दानायनि फुंखाफोरखौ सावराय।

(iii) Discuss the importance of credit for rural development.

Write *three* differences between formal and informal sources of rural credit. 3+3=6

গ্রাম্য উন্নয়নৰ বাবে ঋণৰ প্ৰয়োজনীয়তা আলোচনা কৰা। গ্রাম্য ঋণৰ আনুষ্ঠানিক আৰু অনানুষ্ঠানিক উৎসৰ তিনিটা পার্থক্য লিখা।

গ্রাম্য উন্নয়নের জন্য ঋণের প্রয়োজনীয়তা আলোচনা করো। গ্রাম্য ঋণের আনুষ্ঠানিক এবং অনানুষ্ঠানিক উৎসের তিনটি পার্থক্য লেখো।

गामि दावगानायनि थाखाय दाहारनि गोनांथिखौ सावराय। गामि दाहारनि नेम आरो अनेम फुंखानि मोनथाम फाराग लिर।

(iv) Write short notes on **any two** of the following :

3+3=6

তলৰ যিকোনো দুটাৰ বিষয়ে চমু টোকা লিখা :

নীচের যে-কোনো দুটির বিষয়ে সংক্ষিপ্ত টীকা লেখো :

गाहायनि जायखिजाया मोननैनि सोमोन्दै रेबसुं लिर :

(a) Import substitution trade policy

আমদানি প্ৰতিকল্পন বাণিজ্য নীতি

আমদানি প্ৰতিস্থাপন বাণিজ্য নীতি

लाबोनाय सोलायनाय फालांगियारि मावसोलो

(b) Role of small-scale industry in Indian economy

ভাৰতীয় অৰ্থনীতিত ক্ষুদ্ৰ উদ্যোগৰ ভূমিকা

ভাৰতীয় অৰ্থনীতিতে ক্ষুদ্ৰ শিল্পেৰ ভূমিকা

भारतआरि रांखान्थियाव उन्दै जखानि दारिमिननि बिफाव

(c) Condition of agriculture sector of India at the time of independence

স্বাধীনতাৰ সময়ত ভাৰতৰ কৃষি খণ্ডৰ অৱস্থা

স্বাধীনতাৰ সময়ে ভাৰতৰ কৃষিখাতেৰ অৱস্থা

उदासिनि समाव भारति आबाद खोन्दोनि थासारि

10. Answer **any one** of the following questions :

8×1=8

তলৰ যিকোনো এটা প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিয়া :

নীচৰ যে-কোনো একটি প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দাও :

गाहायनि जायखिजाया मोनसे सोनायनि फिननाय हो :

(i) What is organic farming ? How does it help in sustainable development ? Write *three* merits and *two* limitations of organic farming.

1+2+5=8

জৈৱিক কৃষি পদ্ধতি কি? এই পদ্ধতিয়ে বহনক্ষম উন্নয়নত কেনেদৰে সহায় কৰে?

জৈৱিক কৃষি পদ্ধতিৰ তিনিটা সুফল আৰু দুটা সীমাবদ্ধতা লিখ।

জৈবিক কৃষি পদ্ধতি কী? এই পদ্ধতিটি বহনক্ষম উন্নয়নে কীভাবে সাহায্য করে?
জৈবিক কৃষি পদ্ধতির তিনটি সুফল এবং দুটি সীমাবদ্ধতা লেখো।

মিথিংগাযারি আবাদ মাখনায় খান্খিয়া মা? বে খান্খিয়া বানস'থাব দাবগানায়াব মাৰোঁ
হেফাজাব খালামো? মিথিংগাযারি আবাদ মাখনায় খান্খিনি মোনথাম মোজাং আরো মোননৈ
সিমাগোনাংখৌ লির।

- (ii) "The threat to India's environment poses a dichotomy."
Based on this statement, write an analytical note on the
current environmental situation and problems in India.
What are the factors responsible for land degradation in
India ?

6+2=8

“ভাৰতবৰ্ষত পৰিবেশৰ প্ৰতি ভাবুকিয়ে দ্বিভাজনৰ সৃষ্টি কৰিছে।” এই উক্তিৰ ভিত্তিত
ভাৰতবৰ্ষৰ বৰ্তমানৰ পৰিবেশীয় অৱস্থা তথা সমস্যাৰ বিষয়ে এটা বিশ্লেষণাত্মক টোকা
লিখা। ভাৰতত ভূমিৰ অৱনমনৰ বাবে জগৰীয়া কাৰকসমূহ কি কি?

“ভাৰতবৰ্ষে পৰিবেশেৰ প্ৰতি বিপদেৰ আশঙ্কা দ্বিভাজনেৰ সৃষ্টি কৰেছে।” এই উক্তিৰ
ভিত্তিতে ভাৰতবৰ্ষেৰ বৰ্তমানেৰ পাৰিপাৰ্শ্বিক অৱস্থা তথা সমস্যাৰ বিষয়ে একটি
বিশ্লেষণাত্মক টীকা লেখো। ভাৰতে ভূমিৰ উৎকৰ্ষ হ্ৰাস কৰাৰ জন্য কোন্ কাৰণগুলি
দায়ী?

भारत हादोराव आबहावानि फारसे खैफोदनांआ नैसोखानाय सोमजिहोदों। बे बुंथिनि बिथायाव
भारत हादोरनि आथिखालनि आबहावायारि थासारि आरो जेंनानि सोमोन्दै मोनसे
बिजिरथाइयारि रेबसुं लिर। भारतआव हानि जामख' होनायनि थाखाय दायगोनां जाहोग्राफोरा
मा मा?

- (iii) Briefly write about — (a) industrial sector reform (b) financial sector reform and (c) tax reform measures undertaken as part of liberalization policy of economic reforms, 1991.

3+3+2=8

ভারতত ১৯৯১ চনৰ অৰ্থনৈতিক সংস্কাৰৰ অন্তৰ্গত উদাৰীকৰণ নীতিৰ অংশ ৰূপে
ৰূপায়ণ কৰা — (a) উদ্যোগিক খণ্ডৰ সংস্কাৰ (b) বিত্তীয় খণ্ডৰ সংস্কাৰ আৰু (c) কৰ
সংস্কাৰৰ বিষয়ে চমুকৈ বৰ্ণনা কৰা।

ভাৰতে ১৯৯১ সালেৰ অৰ্থনৈতিক সংস্কাৰেৰ অন্তৰ্গত উদাৰীকৰণ নীতিৰ অংশৰূপে
ৰূপায়ণ কৰো — (a) উদ্যোগিক খণ্ডেৰ সংস্কাৰ (b) আৰ্থিক খণ্ডেৰ সংস্কাৰ এবং (c)
কৰ সংস্কাৰেৰ বিষয়ে সংক্ষেপে বৰ্ণনা কৰো।

भारतआव 1991 मायथाइनि रांखास्थि सोदांनायनि सिडाव उदांखास्थि मावसोलोनि बाहागो
हिसाबै जाफुं हो — (a) दारिमिनारि खोन्दोनि सोदांनाय (b) रां राहा खोन्दो सोदांनाय (c)
खाजोना सोदांनायनि सोमोन्दै सुंद'यै बेखेव।

— x —